

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון ל"א

תשע"ג

חשוון 451

שיר של יום ראשון (תהלים כד)

במבטו כלפי חוץ לעומת מבטו כלפי פנים. כאשר אדם מקבל ברכה הדבר נועד כדי שיישא את הברכה מאת ה' אל יתר הבריות, אך כאשר אין הוא נושא את הברכה ושומר אותה אצלו, עליו לזכור שכל מה שקיבל מאת הקב"ה הוא בגדר צדקה שהגיע אליו לפנים משורת הדין. לכן גם בחלקו הראשון של הפסוק מוזכר שם ה' שהוא פן החסד, ואילו בחלקו השני של הפסוק מוזכר שם אלוקים שהוא פן הגבורה שמזהיר את האדם שמצבו הטוב היום הוא בגלל תשועה שעשה לו האל ומלכתחילה מצבו היה עלול להיות בכי רע.

"זה דור דורשי, מבקשי פניך, יעקב סלה" – אדם אינו יכול לעלות לבדו בהר, אלא עליו למשוך אחריו את כל הדור. אין "מבקש פנים" יחיד, אלא רק מבקשי פנים הבאים מאוחדים בקבוצה כאשר האחד תומך ברעהו. זה האזכור של יעקב אבינו שהוא בכיר האבות המשלב את מידת החסד (כלפי האחר) עם מידת הגבורה (כלפי עצמו) ויוצר את התפארת.

"שאו שערים ראשיכם והינשאו פתחי עולם, ויבוא מלך הכבוד" – באדם יש שלוש דרגות: מוח (שכל), לב (רגש), וכליות (יצר). כאשר הוא פועל בסדר זה הרי הוא מלי"ך, אך כאשר הוא פועל הפוך מסדר זה הרי שהוא כל"ם. כאשר השערים (החושים והכוחות) של האדם פועלים דרך המוח הרי שהוא מעלה לא רק את עצמו, אלא משפיעים ומנשאים את הפתחים (גילוי הכוחות) של כל העולם. או אז יש גילוי של מלי"ך וזוהי הדרך המביאה כבוד לבריות כולן.

"מי זה מלך הכבוד? ה' עזוז וגיבור, ה' גיבור מלחמה" – כאן הפסוק משלים את מתווה הדרך לעבודת ה' שלפני השגת כבוד כנ"ל היא הדבקות במידותיו של הקב"ה. הפסוק מזכיר לנו גם שבסופו של דבר מדובר במלחמה נגד היצר והרוצה לדבוק בקב"ה צריך לדבוק במידותיו, אך לא לשכוח שגבורה זו חייבת לבוא מתוך עזוז ושמחה ולא מתוך כעס ועצבות.

"שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם, ויבוא מלך הכבוד. מי הוא זה מלך הכבוד? ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה" – הכפילות נועדה למנוע ייאוש למי שנכשל שוב ושוב בהשגת מטרתו. המזמור קורא לקום ולנסות שוב. הפסוק מציין שגם לקב"ה יש צבאות רבים כדי שיוכל להפעיל את השפעתו באופנים שונים. אדם צריך ללמוד מכך שגם לו יש כוחות שונים ולעתים צריך להפעילם בדרכים שונות בהתאם לנסיבות, ואם נכשל בעבר אין זה אומר שאין בכוחו להצליח בעתיד על ידי הפעלת כוחות אחרים הטמונים בו ובאופן שונה ממה שהכיר וניסה עד כה.

חן גלון קליין
מרצה בהתמחות לתקשורת

"לדוד מזמור, לה' הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה". בשלב ראשון מובאת עובדה שלפיה כל הארץ כולה של הקב"ה לרבות הצומח, וכן כל היצורים החיים לרבות בני האדם. הדגש בפסוק זה נועד למנוע צמצום של גילוי הקב"ה בעולם על ידי הבנה שגויה כאילו נוכחות הקב"ה היא רק על עם ישראל ורק בארץ ישראל. לכן לשון הפסוק היא מקיפה וכוללת את כל העולם כולו ואת כל הבריאה.

אחת הדרכים היעילות ביותר ליצור עיוות של דת, מוסר וערכים היא באמצעות צמצום של אלוקים רק אליי. על ידי הזדהות האל מגורמים אחרים בבריאה נוצרת אצלי לגיטימציה לפשעים הנוראים ביותר הנעשים כנגד יצירי כפיו של הקב"ה, וזאת בשם הקב"ה עצמו.

אחד הסימנים לכך שרחמיו על כל מעשיו היא, "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה". אלמלא רחמי שמים לא היו זוכים אותם יצורים "מודרי אלוקות" למים שהם מקור החיים והסמל לחסד.

טובו של הקב"ה חל על כולם.

בפתיחת המזמור יש למעשה אזהרה נגד גילוי יתר של מידת הגבורה שהיא מידת הצמצום וההתכנסות. לאחר שהזוהרנו נגד צמצום יתר יש לבצע איזון ולמנוע פיזור יתר.

יש סכנה בנטייה ההפוכה למידת הצמצום שבה "הכול טוב" – הקב"ה אוהב את כולם ולכן אין לפגוע באף אחד גם אם הוא פוגע בי. "עשו אהבה ולא מלחמה", "פשוט תזרמו" וכיוצא בזה.

המשך המזמור בא ללמד שלא הכל קדוש ויש מקום לצמצום במידה הנכונה ורק כך ניתן לעלות במעלות הקודש. שכמו שיש מדרג במקום מבחינת קדושה (קודש קודשים, מקדש, הר הבית, ירושלים) כך יש מדרג של קדושה בבני אדם. רק אדם קדוש ראוי לבוא אל מקום קדוש, "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו".

המזמור אומר שהקדושה לא באה בירושה ויש לפעול כדי להשיגה, "נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשווא נפשי ולא נשבע למרמה".

"נקי כפיים ובר לבב" – אדם שלא רק מעשיו נקיים מעוון אלא גם מחשבת לבו. אולם לא די בכך שהוא נקי, כיוון שהכי קל להישאר נקי על ידי הימנעות מעשייה. חובה לעשות, ומי שאינו עושה, על אף שאינו חוטא, הרי הוא "נושא לשווא נפשי". הנפש שנטע אלוקים בו נישאת בגופו לשווא שהרי הוא אינו משתמש בה לטובת הבריות.

"ולא נשבע למרמה" – בא להזהיר מפני מצווה הבאה בעברה ולו בדרך של דיבור, שמי שנשבע למרמה כדי לעשות מצווה נחשב לו הדבר עוון.

"יישא ברכה מאת ה', וצדקה מאלוקי ישעו" – פסוק זה מלמד על השוני בהסתכלות שהאדם צריך לרכוש

הקשיים שלו, להתגבר על הייסורים, להצליח לעמוד במשימות חייו, להקנות לעצמו יראת שמים וכן שאר הדברים היא מפותלת, כל אחת בצורתה היא, ואין להשוות אותה לשום דרך של אף ברייה אחרת. מדוע? "כשם שפרצופיהם שונים, כך דעותיהן שונות". תכונות ואופי הם דברים המשתנים מאדם לאדם, ממשפחה למשפחה, משבט לשבט וכולנו חווים זאת. יש תכונות אופי המיוחדות לאדם, ויש תכונות היכולות לתאר משפחה שלמה. כך שוב בתור משפחה הייחוד הוא מסוים ואינו חוזר אצל משפחה אחרת. הגישה ללחימה ביצר, להצלחה בעולם הזה, להפיכתנו להיות כלי קיבול ראוי ומסופק חייבת להתאים את עצמה לתכונות אלו. כל אדם חייב לטפל בנקודות התורפה שלו יחד עם טיפוח כישרונותיו. זה נכון גם לגבי כל שבט ושבט בעם ישראל.

זה גם סוד הספירה שנועדה בעצם להראות לכל אחד מאתנו שהוא מהווה יחידה משל עצמה בעלת תפקיד מוגדר, אך באותה עת ויחד עם זאת היא משייכת אותו לדבר גדול יותר ממנו, הבודד, ושם ניתנים לו תפקידים נוספים במסגרת אחדות הנצחית של כלל ישראל.

האחדות חייבת גם להיות למען מטרה כלשהי, שהרי אחדות ללא מטרה, אלא למראית עין בלבד, סופה להיכשל. החוזק באחדות לדעתי מורכב משני דברים: האחד, היעד הנצחי המשותף המאחד את כולנו שווה בשווה, והשני, דווקא טיפוח השוני של כל אחד מחלקי העם. כשמחברים את שני המרכיבים הללו יחד הגופים הנפרדים פועלים בעצמם כדי להיטיב כל הזמן לכלל הציבור בדרך הטובה ביותר שהם יכולים.

עלינו לשים מול עינינו את המטרה שכולנו מוצבים לפניה, ולהתחיל לצעוד. שנזכה לביאת גואל צדק, אמן ואמן.

ספיר ציטרין

סטודנטית בהתמחויות למחשבת ישראל ולתקשורת

במדרש רבה נאמר: למה ניתנה תורה דווקא במדבר? לומר לך שאין אדם קונה את התורה עד שיעשה עצמו כהפקר במדבר. דרך דברי מדרש זה חז"ל הורו לנו את הדרך האמיתית לקניית התורה.

הרי המשנה באבות (פרק י) מתארת שהתורה נקנית בקניינים, ומוסיף לנו המדרש הנ"ל שהקניין הטוב ביותר הוא שיעשה עצמו כהפקר במדבר. מפרש ומפרט לנו בעל הטורים ש"אם אין אדם משים עצמו כמדבר אינו יכול לדעת תורה ומצוות", האמצעי הטוב ביותר לקבלת התורה הוא להיות כמדבר. רק כך יוכל האדם לזכות בתורה כמתנה, כמו שנאמר, "וממדבר מתנה" (במדבר כא, יט). כדי שאדם יקבל את מתנת התורה אליו בצורה הטובה ביותר, עליו לשמש "כלי" ראוי לכך מכל בחינה שיוכל, להיות הוא עצמו בית קיבול מתאים לקבלת השפע.

חומש במדבר, הנקרא גם חומש הפקודים, פותח בספירתם של בני ישראל: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם". ספירה פירושה הפרדה, כלומר מטרת הספירה היא להפריד, להבדיל ולהחשיב כל גוף כיחידה בפני עצמה כמו הספירה המובאת בספר שמות ששם ההיבדלות בין כל אדם ואדם היא כדי להעמידם במקום הראוי שיוכלו למלא את תפקידם על הצד הטוב ביותר. אך כאן הציווי הוא דווקא להפוך את בני ישראל ליחידה אחת, לסופרים על פי שבטיהם ומשפחותיהם.

אם כן, מה מטרת ההבדל בין הספירות? הרש"ר זצ"ל מסביר שמכאן יש לעמוד על יסוד חשוב מאוד בהשקפתנו בהסתכלות על התורה. בתורה היעד הוא תמיד אחד. כולנו לומדים את אותה תורה כדי לעבוד את הקב"ה, לקיים תורה ומצוות בדרך הטובה ביותר שאנו יכולים. כולנו מחויבים על ידי אותו "שולחן ערוך" הברור והאחיד, אבל הדרך שמובילה אותנו לשם חייבת להיות שונה: הדרך של כל אחד לנצח את

הציונות הדתית בעקבי רבנו הרצי"ה זצ"ל

מדבריו על אודות חג השבועות

ברוריה מכמן

במצב של עבדות אין קבלת תורה. עבדות לענייני העולם הזה היא עיכוב לחירות אמיתית, לעבודת ד'. יציאת מצרים היא הופעת החירות של עם ישראל. "ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם". מתוך חירות העבדות לריבונו של עולם שביציאת מצרים אנו מגיעים דרך ספירת העומר למתן תורה. ספירת העומר, קשר החיים של העבודה והמקדש, היא החיבור בין יציאת מצרים למתן תורה.

פסח נקרא "חג האביב", לעומת שבועות הנקרא "חג הביכורים", המשך התפתחות מהאביב אל גמר הפרי. וכן במובן הרוחני, זהו הביכורים של עם ישראל שנגאל מעבדות לגויים ולתרבותם – לעבודת ד'.

ישראל ואורייתא הם יצירה אלוהית אחת. מיציאת מצרים, חג החירות ועד מעמד הר סיני והופעת התורה וקדושת הארץ, הכל עניין אחד. תורה ומצוות, ועצמאות מדינית וממלכתית – הכל עניין אחד. "תורת ד' תמימה משיבת נפש".

מדוע התורה ניתנה על הר סיני ולא על הר המוריה?

עניינו של הר המוריה הוא מסירות נפש על קידוש השם. שם היתה עקידת יצחק. "כל בית ישראל מצוין על קידוש השם הגדול שנאמר: 'ונקדשתי בתוך בני ישראל'". יש חקירה אם קידוש השם שייך גם לגויים. מחד גיסא קידוש השם הוא בניגוד לעבודה זרה, לכן יהיה שייך גם לגויים, אבל הפסוק מדגיש: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". זהו התפקיד העולמי שלנו: "נקדש את שמך בעולם".

יסוד סגולת ישראל הוא מסירות נפש על קידוש השם, והוא נמשך מתוך עקידת יצחק לכל הדורות. "ואתם הדבקים בדי' אלהיכם חיים כולכם היום". מתוך אותה סגולה כלל ישראלית, נמשכות מדרגות של מסירות נפש ומסירות נשמה ביחידים. הדבקות, מסירות הנפש היא מיוחדת לישראל.

הר סיני היה מכשיר המאפשר התגלות סגולה זו. [...] של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא", ומתוך כך, "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן". חז"ל שואלים: "גרים מאי?" כיצד הם שייכים לתורה והרי הם לא היו במעמד הר סיני? חז"ל משיבים: [...] הם לא היו בגופם, אבל צלם אלוהים הפנימי שלהם היה. זהו חידוש נורא! הגרים האמיתיים שייכים לשורש הנשמה של ישראל, למעמקי המעמקים של פנימיות מציאותנו.

מתוך: שלמה אבינר (עורך), שיחות הרב צבי יהודה – מועדים ב', ירושלים תשס"ז, עמ' 326–330.